

The Structure of Process of Students' Learning the Visual-Semantic Representation of a Hieroglyphs

Структура процесу засвоєння студентами візуально-семантичного образу ієрогліфу

Yuliya Naumova
Postgraduate student

Юлія Наумова
аспірант

E-mail: ulanau@gmail.com

*Kyiv National Linguistic University,
Ukraine*

✉ 5/17, Laboratorna Str.,
building 3, Kyiv-150

*Київський національний
лінгвістичний університет, Україна*

✉ вул. Лабораторна 5/17
(корп. 3), Київ-150

Original manuscript received November 28, 2017

Revised manuscript accepted March 12, 2018

ABSTRACT

The article discovers the structure of students' learning the visual-semantic representation of a hieroglyph during their mastering the hieroglyph language at the linguistic faculties. The article gives explanations of the differences between the alphabetic and the hieroglyph writing implying the unusual symbol structure of the hieroglyph writing, the distinctions between the correlations of its graphic and phonemic components, the compression of the interpretation chain to «symbol-meaning» unlike in the phonemic writing where graphic nomination and sense interpretation are based on the principle of «a sound – a letter (a combination of letters) – a meaning». There is the substantiation for the choice of an image as a form of cognition. In the article it is explained that an image is used in cases of possible conceptualizing, preserving, processing and knowledge transferring which stem from the commonness of objects' features when they are compared. The source for students' understanding the hieroglyph writing in this format is their already formed narrative of things and phenomena (obtained through their own experience), the vocabulary of their native language, knowledge of other

languages etc. The article describes the process of mental reflection during image creation occurring at three levels of human mind: the sensor-perceptive level, the ideas level and the verbal-logic level. It proposes the definition of the visual-semantic image of a hieroglyph as an integral product of visual sensor perception of all graphic elements of the hieroglyph formal structure, its substantive understanding (preserved in the image memory) and ideas (sense) display secured by the meaning. The structure of a visual-semantic image is represented by a symbol (graphic elements of a hieroglyph); by a thing (phenomenon) which it renders; by a meaning (generally recognized in the language vocabulary); by personalized sense (subjective meaning) and by the feelings context as a special perceptive measure attributing specific features to an image. The article presents the scheme and describes the mechanism of the process of learning the visual-semantic representation of a hieroglyph as a symbol of writing possessing image, logical, symbolic features and containing the meaning of the language unit being written. There is the following conclusion done in the article: effective learning the hieroglyph writing by university students occurs by means of their obtaining the skill to form a visual-semantic image, to preserve it and to restore it, but it does not imply memorizing only and includes a wider spectrum of cognitive processes: perception, imagination, visual and conceptual thinking, speaking, personal cognitive strategies to learn the new, etc.

Key words: hieroglyph language, mastering the hieroglyph writing, image, sensor-perceptive image, image-imagination, semantic image, visual-semantic representation of a hieroglyph.

Вступ

Будь-який процес опанування іноземних мов є досить трудомістким. Його ефективність залежить від мети суб'єкта, відповідного рівня мотивації, необхідного рівня засвоєння, докладених зусиль тощо. На лінгвістичних факультетах вишів вимоги до методології викладання іноземних мов є досить високими, оскільки від студента – майбутнього мовознавця, вимагається оволодіння широким колом мовних компетентностей. У відповідності з цим, а також інтенсивними змінами, що відбуваються у інформаційно насиченому суспільстві, постійно актуалізується потреба у оновленні методів викладання та засвоєння мов.

Ієрогліфічні мови представляють значні складності у їх засвоєнні для носіїв фонематичного мовлення через незвичну

знакову структуру ієрогліфічного письма та взаємозв'язки його графічних та фонематичних компонентів. Аналіз ієрогліфічних знаків щодо їх інтерпретаційних можливостей показав, що вони докорінно відрізняються від звичного для європейського мислення способу мовної кодифікації дійсності.

Зокрема, В. Пирогов розбіжності між абетковим письмом та ієрогліфічним пояснює характером сприйняття і трактування картини світу представниками ієрогліфічної і не-ієрогліфічної культур. «Перші є носіями ієрогліфізованої свідомості, що сприймають і трактують світ крізь призму переважно ідеографічних знаків-образів, в той час, як другі – на основі референтів звуків, тобто буквено-фонетичних знаків» (Пирогов, 2013: 88–89). У. Стрижак відмінність абеткової та ієрогліфічної писемності демонструє через способи запису: перша є фонографічною (послідовною, лінійною, одномірною), друга – логографічною (паралельною, дискретною, двовимірною) (Стрижак, 2005). Перша визначає звучання одиниці запису, друга – смисл. І. Кочергін відмінність цих систем письма пояснював, перш за все, характером встановлення зв'язку між знаками письма і значеннями, що вони транслюють. Зокрема, у буквених системах письма графічна номінація будується на основі «звук – буква (комбінація букв) – значення», ієрогліфічна ж номінація встановлює зв'язок «знак – значення». Тобто звична для абеткової мови інтерпретація смислу за ланцюгом «знак – звучання – значення» для ієрогліфічної мови скорочується до «знак – значення» (Кочергін, 2006).

Зроблений нами теоретичний аналіз робіт з особливостей засвоєння ієрогліфічної писемності, показав, що образна природа її графічного елементу – ієрогліфічного знаку – згадується спеціалістами у галузі східних мов від моменту його появи у первинних піктографічних, орнаментних зображеннях до сприйняття та закріплення у пам'яті сучасного знаку у комплексі його візуально-сміслових ознак. Якщо виходити із першовитоків виникнення ієрогліфів, які первинно були піктографічними зображеннями зовнішньої дійсності, відбитої спочатку у свідомості їх творців, а потім закріпленими у символі, знаку, що поступово зазнавав трансформацій, узагальнень, спрощень, схематичності, втрачаючи первинний зв'язок з предметом, що його позначав, образна природа ієрогліфу може бути представлена наступною

схемою: предмет (явище) оточуючої дійсності – суб'єктивний образ (відображення у свідомості давніх китайців) – піктограма, орнамент (зображення) – ієрогліф (знак) – трансформація його у сучасний вигляд – суб'єктивний візуальний образ (у сприйнятті того, хто засвоює) – семантичне розуміння (вторинний образ, образ поняття, змісту, смислу) – запам'ятовування (збереження) – засвоєння (відтворення у письмі та комунікативній діяльності).

В існуючих російських та українських методиках засвоєння ієрогліфічної писемності значна увага приділяється сприйняттю ієрогліфічних образів, розпізнаванню їх смислів (значень), запам'ятовуванню та мотивованому адекватному використанню на письмі та при читанні (Бурцева, 2015; Кочергін, 2006; Молоткова, 2014; Паюсов, 1954; Резаненко, 1978; Стрижак, 2005; Халімова, 2015 та ін.). У той же час, на наш погляд, мало уваги приділяється вивченню більш широкого формату когнітивних процесів, що беруть участь у засвоєнні цього виду писемності суб'єктами навчання.

Японський підхід до засвоєння ієрогліфів передбачає формування графічних та орфографічних навичок та умінь, запам'ятовування та відтворення (читання та письмо) значення ієрогліфа на усіх етапах шкільного навчання (Асадчих, 2017; Стрижак, 2005 та ін.). Таким чином, за рахунок широкого застосування методично обґрунтованої системи вправ з багаторазовим написанням (спочатку базових графічних елементів ієрогліфів, а потім й самостійних ієрогліфів та їх сполучень), створюються умови для оволодіння учнями ієрогліфічним мінімумом, затвердженим у 2010 році Урядом Японії, і який становить 2136 знаків. Передбачається, що опанування цим мінімумом дозволяє японцю розуміти переважну більшість інформації, поданої ієрогліфами в ЗМІ, літературі неспеціалізованого характеру та ін. Відповідно, вищезгаданий ієрогліфічний мінімум цілком знаходить застосування при навчанні ієрогліфіки іноземців. Японськими методистами-науковцями ретельно розробляється учбовий матеріал для вивчаючих японську мову різних рівнів підготовки (системи вправ, тексти, підручники, учбові ієрогліфічні словники, тести тощо). Тобто, цілком природно, що японці при розробці матеріалів для іноземців, так чи інакше спираються на японське сприйняття, виходять переважно з японського досвіду у розробці учбових матеріалів з ієрогліфіки. На нашу думку, можна

припустити, що врахування специфіки сприйняття ієрогліфа як образу(студентами країн, писемність яких не є ієрогліфічною) у розробці відповідних учбових матеріалів може мати помітний позитивний вплив на успішність засвоєння ієрогліфічного матеріалу.

Слід зазначити при цьому, що останнім часом серед японських науковців з'явилися праці, присвячені питанням оволодіння ієрогліфічним письмом саме іноземцями, які вивчають японську мову і рідна мова яких не пов'язана із ієрогліфами (Kano, 2016 та ін.). Утім, їх кількість не є достатньою, до того ж помітно бракує відповідних праць теоретичного спрямування.

Відтак, з огляду на образну за походженням і знакову за формально закріпленою у письмі природу ієрогліфу, нами зроблено припущення, що продуктивним напрямком засвоєння студентами іноземної мови з ієрогліфічною писемністю (зокрема – японської мови) є опанування студентами навичок формування візуально-семантичних образів графічних елементів цієї писемності. Вибір образу як формату знання характерний для тих випадків, коли у пізнаваного предмету важко виділити якусь одну помітну ознаку, в силу чого він сприймається цілісно, а для його ідентифікації необхідний інший, відомий суб'єкту пізнання об'єкт, що співвідноситься з пізнаваним за значущою сукупністю ознак. Таким знаним об'єктом є існуюча у свідомості студента картина світу предметів та явищ (закріплена у власному досвіді), лексичний запас знань своєї мови, знання інших мов тощо. Образ застосовується у випадках концептуалізації, зберігання, обробки і передачі знання, заснованого на спільності ознак предметів при їх порівнянні, тоді як поняття дозволяє виявити і зафіксувати спільність предметів, включених в одну й ту ж систему координат, що володіють при цьому загальним категоріальним статусом (Голованова, 2014).

Метою статті є опис структури процесу засвоєння візуально-семантичних образів ієрогліфів студентами у процесі вивчення ними ієрогліфічної мови.

Методи дослідження

У реалізації мети даної статті використано теоретичні методи дослідження, а саме: аналіз психологічної та психолінгвістичної літератури; аналіз та синтез предмету дослідження; систематизація; структурування; узагальнення отриманих результатів.

Результати та дискусії

Категорія візуально-семантичного образу по відношенню до знакової системи, якою є ієрогліфічна писемність, не розкрита у науці. Взагалі, ієрогліфічний знак як джерело психічного образу не були предметом психологічних досліджень, окрім, мабуть, робіт доктора філологічних наук, українського суспільствознавця, спеціаліста з китайської та японської ієрогліфічної писемності В. Резаненка, де представлено глибокий психолінгвістичний аналіз зорових образів сприйняття ідеограм тексту та особливості їх формування (Резаненко, 1978).

Здійснений теоретичний аналіз категорії образу у психології дозволяє стверджувати відсутність єдиного підходу до його тлумачення. Коротко образ можна охарактеризувати як результат психічного відображення, як суб'єктивну картину світу чи його фрагментів. Суттєвими його характеристиками є вторинність по відношенню до об'єкту та активність суб'єкта у процесі його побудови. Вітчизняна психологія категорію образу традиційно розглядає у контексті теорії психічного відображення, започаткованої І. Сеченовим, який сформулював загальні положення про предметність психічного образу, його віднесеність до предметів (явищ) об'єктивної дійсності, які виступають у якості змісту образу.

У контексті теорії відображення образ постає інтегральним продуктом взаємодії людини з реальним світом, що розкриває основні функції психіки, і дозволяє побачити специфіку процесу відображення на різних рівнях психічної організації людини: сенсорно-перцептивному, рівні уявлень та вербально-логічному рівні (Анохин, 1978; Барабанщиков, 2006; Веккер, Ломов, 1961; Леонтьев, 1979; Ошанин, 1999; Рубинштейн, 2000 та ін.).

Сенсорно-перцептивний рівень у системі образного відображення формується на початкових етапах психічного розвитку індивіда і протягом усього його життя збагачується і трансформується. Цей первинний образ формується у ситуації «тут і тепер» у той момент, коли предмет сприйняття діє на органи чуття. Другий рівень відображення – рівень уявлень – дозволяє продукувати образи, які не пов'язані із безпосереднім впливом реальності на органи почуттів. Образ-уявлення називають феноменом «чисто» психічної діяльності, який має самостійне існування, не «нав'язане нашому розуму ззовні» (Сеченов, 2011).

Ці образи зумовлені дією образної пам'яті та уяви. Образна пам'ять дозволяє фіксувати і надалі відтворювати образи, що виникли при сприйнятті; уява бере участь у створенні нових образів шляхом трансформацій і комбінацій тих, які збереглися у пам'яті. Вони менш чіткі й яскраві, ніж сенсорно-перцептивні образи, а також відрізняються меншою стійкістю і повнотою. Формування образів-уявлень визначає більш прогресивну лінію розвитку когнітивних процесів, оскільки передбачає дію елементарних процесів узагальнення та абстракції.

Третій – вербально-логічний рівень – забезпечується роботою мислення та мовленнєвими процесами. Цей рівень – рівень понятійного відображення, раціонального пізнання, що забезпечує розуміння смислу пізнаваного.

Таким чином, дослідниками виділяються первинний (перцептивний) образ як результат сприйняття зовнішньої реальності світу, представленої у відчуттях при безпосередній дії впливів на аналізатори, та вторинний образ (уявний, мисленнєвий, розумовий) як результат опосередкованого пізнання предметного світу у його зв'язках та відношеннях.

Ми припускаємо, що при опануванні східних мов з ієрогліфічною писемністю ієрогліф, як її графічний елемент, що містить і передає значення, представлено у нашій психіці складним візуально-семантичним образом. Як візуальний образ він входить до складу чуттєвої тканини і є основою при формуванні образів вищих порядків(за Березіною, 2012). Як носій значення – представлений другою сигнальною системою (за Павловим, 1973), і є понятійним відображенням, раціональним пізнанням.

Проведений аналіз наукових положень щодо специфіки засвоєння нового знання, психології образу, особливостей ієрогліфічної писемності у відмінності її від фонематичного письма тощо, дозволили нам визначитись з поняттям візуально-семантичного образу, яке є головною дефініцією нашого дослідження. Так, під візуально-семантичним образом графічної одиниці ієрогліфічної писемності, якою є ієрогліф, ми розуміємо складний когнітивний комплекс (розумовий образ), який є інтегральним продуктом візуального сенсорно-перцептивного сприйняття (чуттєвий образ) усіх графічних елементів формальної структури ієрогліфу, цілісного уявлення про нього (закріпленого в образній пам'яті) та понятійного

(сислового) відображення, закріпленого значенням. Структура цього образу (у відповідності до моделі Василюка, 1993) представлена знаком (графічними елементами ієрогліфу); предметом (явищем), який він передає; значенням (загальноприйнятим, словниковим світом мови), особистісним смислом (суб'єктивним значенням) та чуттєвою тканиною як спеціальним перцептивним вимірюванням, що наділяє образ специфічними емоційно забарвленими ознаками. Тобто, візуально-семантичний образ є результатом складної обробки свідомістю студентів інформації, що отримується ними у процесі освоєння ієрогліфічної писемності.

У відповідності до проаналізованого, ми розробили схему процесу засвоєння візуально-семантичного образу ієрогліфу як письмового знаку, що має образно-логіко-символічний характер і містить значення тієї мовної одиниці, яку він записує. Схема описаного процесу представлена на рис. 1.

При побудові даної моделі, ми виходили з тих положень, що:

1) засвоєння – це складний процес присвоєння індивідом сукупності знань, способів дій (уміння, навички), соціально-культурного досвіду поколінь, етичні норми поведінки у суспільстві тощо; має результируючий ефект (якість, міцність, системність), що дозволяє адекватно вирішувати певні навчальні, життєві, професійні ситуації; критеріями засвоєння виступають можливості використовувати знання у формі вміння вирішувати на їх основі нові завдання, можливість екстеріоризації знань, тобто втілення їх у зовнішніх, практичних предметних діях та творчих проектах;

2) складовими процесу засвоєння (Рубинштейн, 2000) є: сприймання, початкове ознайомлення з матеріалом; осмислення; робота із закріплення матеріалу (запам'ятовування і збереження); оперування засвоєним у різних умовах для вирішення відповідних завдань;

3) ієрогліф є графічною одиницею ієрогліфічної мови, що передає когнітивне значення через накреслення, і завдяки його сигніфікативним смислам можна зчитувати той образ, з яким даний ієрогліф асоціюється;

4) первинною, базовою складовою образу є чуттєвий образ або чуттєва тканина, яка формується на сенсорно-перцептивному рівні у системі образного відображення; результатом другого рівня відображення є уявлення, що продукуються широким колом

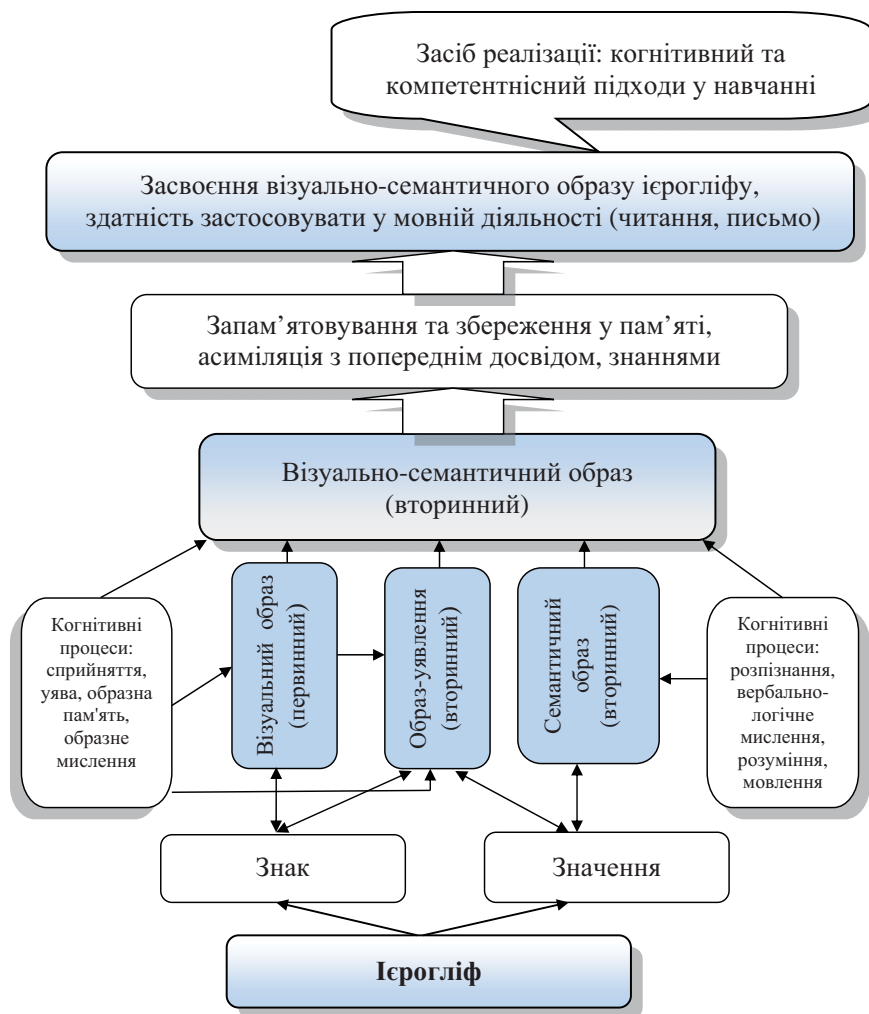

Рис. 1. Схема процесу засвоєння візуально-семантичного образу ієрогліфу

психічних процесів, найважливіші яких серед – образна пам'ять та уява; на рівні понятійного відображення продуктом є раціональне пізнання, а когнітивні процеси, що беруть у цьому участь, – розуміння, вербально-логічне мислення, мовлення;

5) засвоєння візуально-семантичного образу ієрогліфу відбувається у випадку освоєння суб'єктом навичку формування образу, його збереження та відтворення, але не зводиться лише до процесів пам'яті і включає більш широкий діапазон когнітивних

процесів: сприйняття, уяву, образне та понятійне мислення, мовлення, особистісні когнітивні стратегії засвоєння нового тощо;

б) засобами реалізації процесу засвоєння візуально-семантичних образів ієрогліфів є когнітивний та компетентнісний підходи у навчанні, які в інших наших роботах вже описані та обґрунтовані.

Таким чином, структура процесу засвоєння візуально-семантичного образу ієрогліфа представляє собою свідоме формування навичку. Первинний, чуттєвий цілісний візуальний образ ієрогліфу виникає при безпосередньому сприйнятті графеми. Вторинний семантичний образ є результатом когнітивного опрацювання значення ієрогліфу (шляхом розпізнання, вербально-логічного мислення, розуміння, використання мовлення) у відповідності із його співвіднесенням із вже відомим, схожим, аналогічним із рідної мови або через реалізацію більш складної розумової роботи по його розтлумаченню і виробленню відповідного предметного уявлення. Візуально-семантичний образ є інтегральним продуктом візуального сенсорного сприйняття усіх графічних елементів формальної структури ієрогліфу, предметного уявлення про нього (закріпленого в образній пам'яті) та понятійного (сислового) відображення, закріпленого значенням.

Висновки

Перспективним напрямком засвоєння студентами іноземної мови із ієрогліфічною писемністю є опора на образну сферу студентів, а саме візуально-семантичні образи графічних елементів цієї писемності, які представляють собою складний когнітивний комплекс (розумовий образ), що є інтегральним продуктом візуального сенсорно-перцептивного сприйняття усіх графічних елементів формальної структури ієрогліфу, цілісного уявлення про нього та понятійного (сислового) відображення, закріпленого значенням.

Запропонована структура опанування студентами навичку формування візуально-семантичного образу як основи ефективного засвоєння ієрогліфічної писемності є методологічною основою побудови експериментальних частин дослідження, результати реалізації яких буде опубліковано у наших подальших роботах.

Література

- Анохин П.К. Философские аспекты теории функциональной системы: избр. тр. / Отв. ред. Ф.В. Константинов, Б.Ф. Ломов, В.Б. Швырков; АН СССР, Ин-т психологии. Москва : Наука, 1978. 399 с.
- Асадчих О.В. Навчання японської мови у вищій школі: інтегративна система формування і розвитку академічної грамотності. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 356 с.
- Барабанщиков В.А. Психология восприятия. Организация и развитие перцептивного процесса. Москва : Когито-Центр, 2006. 240 с.
- Березина Т.Н. Психические образы высших порядков в структуре образной формы. *Психология и психотехника*. 2012. № 1. С. 13–24.
- Бурцева Е.В. Актуальность запоминания иероглифов студентами в современных условиях доступа в глобальное информационное пространство. *Сибирский педагогический журнал*. 2015. № 6. С. 113–119.
- Василюк Ф. Структура образа. *Вопросы психологии*. 1993. № 5. С. 5–19.
- Веккер Л.М., Ломов Б.Ф. О чувственном образе как изображении. *Вопросы философии*. 1961. № 4. С. 47–59.
- Голованова Е.И. Образ, понятие, гештальт как формы профессионального знания. *Вестник Челябинского государственного университета. Серия: Филология. Искусствоведение*. 2014. Вып. 88. № 6(335). С. 122–125.
- Кочергин И.В. Очерки лингводидактики китайского языка. *Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация: золотая серия*. Москва : АСТ. Восток-Запад, 2006. 192 с.
- Леонтьев А.Н. Психология образа. *Вестник МГУ*. Сер. 14. 1979. № 2. С. 3–14.
- Молоткова Ю.В. Обучение иероглифическому письму студентов языкового вуза (китайский язык) : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Минск, 2014. 27 с.
- Ошанин Д.А. Предметное действие и оперативный образ. Москва : Моск. психол.-соц. ин-т; Воронеж : Изд.-во НПО «МОДЭК», 1999. 508 с.
- Павлов И. Двадцатилетний опыт объективного изучения высшей нервной деятельности (поведения) животных. Москва : Издательство «Наука», 1973. 661 с.
- Паюсов Е.И. Методика обучения иероглифике : дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1954. 241 с.
- Пирогов В.Л. Логографічне письмо як інструмент пізнання й моделювання світу. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. 2013. Том 16. № 1. С. 88–97.
- Резаненко В.Ф. Психолінгвістическіє механізми восприятя ієрогліфічєскіє знаків : дисс. ... канд. филол. наук / КГУ ім. Т.Г. Шевченка. Київ, 1978. 162 с.
- Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 712 с.
- Сеченов И.М. Элементы мысли. Впечатления и действительность. *Из наследия мировой психологии*. Москва: Издательство «Либроком», 2011. 230 с.
- Стрижак У.П. Система обучения иероглифической письменности: Японский язык : дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Москва, 2005. 155 с.
- Халимова А.В. Обучение иероглифике китайского языка с использованием методов эффективного запоминания информации. *Современные концепции научных исследований*. 2015. Часть 6. № 4(13). Москва: Евразийский союз ученых. С. 16–18.

- Tollini, A. (1994). The importance of form in the teaching of kanji. *Sekaino nihongo kyoiku*, 4, 107–116.
- Kano, Ch. (2016). Research on the Assessment of Kanji Ability viewed from the Japanese Language Education Standarts <https://nrid.nii.ac.jp/index/https://kaken.nii.ac.jp/ja/file/KAKENHI-PROJECT-23320102/23320102seika.pdf>.
- 三牧陽子『日本語教授法を理解する本「実践編」』ベルブレス。
常用漢字表 Retrieved from http://www.bunka.go.jp/kokugo_nihongo/sisaku/joho/joho/kijun/naikaku/pdf/joyokanjihyo_20101130.pdf.
- 国際交流基金日本語教授法シリーズ第8巻「書くことを教える」、ひつじ書房、東京、.
- Miyaki, Y. (1996). *Nihongo kyou:juhu: wo rikaisuru hon – Jissenhen [Book to understand the Japanese teaching methods: practice]*. Tokyo: Berupress [in Japanese].
- Jyo:yo: Kanjihyo: [A List of Kanji in common use]. (n.d.). *bunka.go.jp* – Retrieved from: http://www.bunka.go.jp/kokugo_nihongo/sisaku/joho/joho/kijun/naikaku/pdf/joyokanjihyo_20101130.pdf [in Japanese].
- Kokusaiko:ryu: kikin Nihongokyou:juhu: shiri:zu Dai8kan «Kakukotowooshieru» [The Japan Foundation Japanese Teaching Methods Series, vol. 8 Teaching writing]. 2010. Tokyo, 124 [in Japanese].

References

- Anohin, P.K. (1978). *Filosofskie aspekty teorii funkcionalnoj sistemy [Philosophical aspects of the theory of a functional system]*. Moscow: Nauka [in Russian].
- Asadchykh, O.V. (2017). *Navchannia yaponskoi movy u vyshchii shkoli: intehratyvnyasystema formuvannia i rozvytku akademichnoi hramotnosti: monohrafiia [Teaching the Japanese language in a higher education: an integrative system for the formation and development of academic literacy: monograph]*. Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].
- Barabanshchikov, V.A. (2006). *Psihologiya vospriyatiya. Organizaciya i razvitie perceptivnogo processa [Psychology of perception. Organization and development of the perceptual process]*. Moscow: Kogito-Tsentr [in Russian].
- Berezina, T.N. (2012). Psihicheskie obrazyi vysshih porjadkov v strukture obraznoy formy [Mental images of higher orders in the structure of the figurative form]. *Psihologiya i psihotekhnika – Psychology and Psychotechnics*, 1, 13–24 [in Russian].
- Burtseva, E.V. (2015). Aktualnost zapominaniya ieroglifov studentami v sovremennyih usloviyah dostupa v globalnoe informatsionnoe prostranstvo [The urgency of memorizing hieroglyphs by students in modern conditions of access to the global information space]. *Sibirskiy pedagogicheskij zhurnal – Siberian Pedagogical Journal*, 6, 113–119 [in Russian].
- Vasilyuk, F. (1993). Struktura obraza [The structure of image]. *Voprosy psihologii – Problems of Psychology*, 5, 5–19 [in Russian].
- Vekker, L.M., & Lomov, B.F. (1961). O chuvstvennom obraze kak izobrazhenii [About the sensual image as an image]. *Voprosy filosofii – Problems of philosophy*, 4, 47–59 [in Russian].
- Golovanova, E.I. (2014). Obraz, ponyatie, geshtalt kak formyi professionalnogo znaniya [Image, concept, gestalt as forms of professional knowledge]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologiya. Iskusstvovedenie – Chelyabinsk State University Bulletin. Philology. Art. History*, 88, 122–125 [in Russian].

- Kochergin, I.V. (2006). *Ocherki lingvodidaktiki kitayskogo yazyka [Essays on Chinese linguistics.]* (2-nd ed., rev.). Moscow: AST. Vostok-Zapad [in Russian].
- Leontev, A.N. (1979). Psihologiya obraza [Psychology of the image]. *Vestnik MGU – MSU Bulletin*, 2, 3–14 [in Russian].
- Molotkova, Yu.V. (2014). Obuchenie ieroglificheskomu pismu studentov yazykovogo vuza (kitayskiy yazyk) [Teaching hieroglyphic writing to students at a language university (Chinese)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Minsk: BSU [in Russian].
- Oshanin, D.A. (1999). *Predmetnoe dejstvie i operativnyj obraz [Objective action and operational image]*. Voronezh: NPO «MODEK» [in Russian].
- Pavlov, I. (1973). *Dvadcatiletnij opyt obektivnogo izucheniya vysshej nervnoj deyatel'nosti (povedeniya) zhivotnyh [Twenty-year experience of objective study of higher nervous activity (behavior) of animals]*. Moscow: Nauka [in Russian].
- Payusov, E.I. (1954). Metodika obucheniya ieroglifike [Teaching methods of hieroglyphs]. *Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
- Pirogov, V.L. (2013). Logografichne pismo yak instrument piznannya y modelyuvannya svitu [Logotypical writing as an instrument of cognition and modeling of the world]. *Visnyk KNU Seriya Filolohiya – Visnyk of Kyiv National Linguistic University. Philology*, 16, 88–97 [in Ukrainian].
- Rezanenko, V.F. (1978) Psiholingvisticheskie mehanizmy vospriyatiya ieroglificheskikh znakov [Psycholinguistic mechanisms of perception of hieroglyphic signs]. *Candidate's thesis*. Kyiv: KSU [in Russian].
- Rubinshtejn, S.L. (2000). *Osnovy obshchej psihologii [Fundamentals of General Psychology]*. Saint-Petersburg: Piter [in Russian].
- Sechenov, I.M. (2011). *Ehlementy mysli. Vpechatleniya i dejstvitel'nost [Elements of thought. Impressions and reality]*. Moscow: Librokom [in Russian].
- Strizhak, U.P. (2005). Sistema obucheniya ieroglificheskoy pismennosti: Yaponskiy yazyk [The System of Hieroglyphic Writing Training: the Japanese Language]. *Candidate's thesis*. Moscow: MGU [in Russian].
- Halimova, A.V. (2015). Obuchenie ieroglifike kitajskogo yazyka s ispolzovaniem metodov ehffektivnogo zapominaniya informacii [Teaching the Chinese language with the use of effective information storage methods]. *Evrazijskij soyuz uchenyh – The Eurasian Union of Scientists*, 4(13), 16–18 [in Russian].
- Tollini, A. (1994). The importance of form in the teaching of kanji. *Sekaino nihohgo kyoiku*, 4, 107–116.
- Kano, Ch. (2016). Research on the Assessment of Kanji Ability viewed from the Japanese Language Education Standarts <https://nrid.nii.ac.jp/index/https://kaken.nii.ac.jp/ja/file/KAKENHI-PROJECT-23320102/23320102seika.pdf>.
- 三牧陽子『日本語教授法を理解する本「実践編」』ベルプレス。
- 常用漢字表 Retrieved from http://www.bunka.go.jp/kokugo_nihongo/sisaku/joho/joho/kijun/naikaku/pdf/joyokanjihyo_20101130.pdf.
- 国際交流基金日本語教授法シリーズ第8巻「書くことを教える」、ひつじ書房、東京、
- Miyaki, Y. (1996). *Nihongo kyou:juhu: wo rikaisuru hon – Jissenhen [Book to understand the Japanese teaching methods: practice]*. Tokyo: Berupress [in Japanese].
- Jyo:yo: Kanjihyo: [A List of Kanji in common use]. (n.d.). *bunka.go.jp* – Retrieved from: http://www.bunka.go.jp/kokugo_nihongo/sisaku/joho/joho/kijun/naikaku/pdf/joyokanjihyo_20101130.pdf [in Japanese].

Kokusaiko:ryu: kikin Nihongokyoku:juhuo: shiri:zu Dai8kan «Kakukotowooshieru» [The Japan Foundation Japanese Teaching Methods Series, vol. 8 Teaching writing]. 2010. Tokyo, 124 [in Japanese].

АНОТАЦІЯ

У статті розкривається структура процесу засвоєння студентами лінгвістичних факультетів візуально-семантичного образу ієрогліфу при опануванні ними ієрогліфічної мови. Пояснюються специфічні розбіжності між абетковим та ієрогліфічним письмом, які полягають у незвичній знаковій структурі ієрогліфічного письма, відмінностях взаємозв'язків графічних та фонематичних його компонентів, скороченістю ланцюга інтерпретації смислу до «знак – значення», на відміну від фонематичного письма, де графічна номінація та шлях інтерпретації смислу будується за принципом «звук – буква (комбінація букв) – значення». Обґрунтовується вибір образу як формату знань. Пояснюється, що образ застосовується у випадках можливої концептуалізації, зберігання, обробки і передачі знання, заснованого на спільності ознак предметів при їх порівнянні. Джерелом розуміння ієрогліфічної писемності студентами у даному форматі є існуюча вже у них картина світу предметів та явищ (закріплена у власному досвіді), лексичний запас знань рідної мови, знання інших мов тощо. Описується процес психічного відображення при створенні образів, представленого трьома рівнями психічної організації людини: сенсорно-перцептивним, рівнем уявлень та вербально-логічним рівнем. Пропонується визначення візуально-семантичного образу ієрогліфу як інтегрального продукту візуального сенсорного сприйняття усіх графічних елементів формальної структури ієрогліфу, предметного уявлення про нього (закріпленого в образній пам'яті) та понятійного (сислового) відображення, закріпленого значенням. Структура візуально-семантичного образу представлена знаком (графічними елементами ієрогліфу); предметом (явищем), який він передає; значенням (загальноприйнятим, словниковим світом мови), особистісним смислом (суб'єктивним значенням) та чуттєвою тканиною як спеціальним перцептивним вимірюванням, що наділяє образ специфічними ознаками. Представлено схему та описано механізм процесу засвоєння візуально-семантичного образу ієрогліфу як письмового знаку, що має образно-логіко-символічний характер і містить значення тієї мовної одиниці, яку він записує. Робиться висновок, що ефективність засвоєння ієрогліфічного письма студентами мовного вишу відбувається шляхом набуття суб'єктом навчання навичку формування візуально-семантичного образу, його збереження та відтворення, але не зводиться лише до процесів пам'яті і включає більш широкий діапазон когнітивних процесів: сприйняття,

уяву, образне та понятійне мислення, мовлення, особистісні когнітивні стратегії засвоєння нового тощо.

Ключові слова: ієрогліфічні мови, засвоєння ієрогліфічної писемності, образ, сенсорно-перцептивний образ, образ-уявлення, семантичний образ, візуально-семантичний образ ієрогліфу.

Наумова Юлія. Структура процесса усвоения студентами визуально-семантического образа иероглифов

АННОТАЦИЯ

В статье раскрывается структура процесса усвоения студентами лингвистических факультетов визуально-семантического образа иероглифа при овладении ими иероглифического языка. Объясняются специфические различия между алфавитным и иероглифическим письмом, заключающиеся в непривычной знаковой структуре иероглифического письма, различиях взаимосвязей графических и фонематических его компонентов, сокращенность цепи интерпретации смысла в «знак – значение», в отличие от фонематического письма, где графическая номинация и путь интерпретации смысла строится по принципу «звук – буква (комбинация букв) – значение». Обосновывается выбор образа как формата знаний. Объясняется, что образ применяется в случаях возможной концептуализации, хранения, обработки и передачи знания, основанного на общности признаков предметов при их сравнении. Источником понимания иероглифической письменности студентами в данном формате является существующая уже в них картина мира предметов и явлений (закрепленная на личном опыте), лексический запас знаний родного языка, знание других языков и тому подобное. Описывается процесс психического отражения при создании образов, представленного тремя уровнями психической организации человека: сенсорно-перцептивным, уровнем представлений и вербально-логическим уровнем. Предлагается определение визуально-семантического образа иероглифа как интегрального продукта визуального сенсорного восприятия всех графических элементов формальной структуры иероглифа, предметного представления о нем (закрепленного в образной памяти) и понятийного (смыслового) отображения, закрепленного значением. Структура визуально-семантического образа представлена знаком (графическими элементами иероглифа); предметом (явлением), который он передает; значением (общепринятым, словарным миром языка), личностным смыслом (субъективным значением) и чувственной тканью как специальным перцептивным измерением, что наделяет образ специфическими признаками. Представлена схема и описан механизм

процесса усвоения визуально-семантического образа иероглифа как письменного знака, который имеет образно-логико-символический характер и содержит значение той языковой единицы, которую он записывает. Делается вывод, что эффективность усвоения иероглифического письма студентами языкового вуза происходит путем приобретения субъектом обучения навыка формирования визуально-семантического образа, его сохранения и воспроизводства, но не сводится только к процессам памяти и включает более широкий диапазон когнитивных процессов: восприятие, воображение, образное и понятийное мышление, речь, личностные когнитивные стратегии усвоения нового и тому подобное.

Ключевые слова: иероглифические языки, усвоение иероглифической письменности, образ, сенсорно-перцептивный образ, образ-представление, семантический образ, визуально-семантический образ иероглифа.

